

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

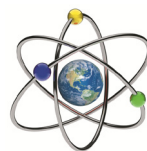

№7(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 178 sahifa,
25-iyul, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Imkoniyati cheklangan talabalarda jismoniy sifatlarni sport mashg'ulotlari yordamida rivojlantirishning afzalliklari	8
Davronov Rustam Iloxovich	
Использование фонетических игр и современных технологий в обучении русскому языку в общеобразовательных школах Узбекистана	15
Абумалик Муталлиевич Дедаханов	
Maktablarda chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikni isloh qilish muammo va yechimlar	20
Qudratov O'ktam G'ofurovich	
The Role of Motivation in Learning English	25
Kamoldinova Mushtariybonu Azizbek qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'lim muhitini boshqarishning ijtimoiy-pedagogik asoslari	30
Axrarova Gulrux Gulamkadirovna	
Bo'lajak logopedlarda metakognitiv-dagnostik kompetentlikni rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi	37
Suvankulova Shaxnoza Karimkulovna	
Ingliz tili darslarida individual va pragmatik yondashuvni amalga oshirish texnologiyalari	43
Yuldasheva Dilnoza Bobojonovna	
Talabalarining texnologik fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning tarkibiy komponentlari	48
Kushbakova Barno Batirkulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni joriy etishda ijtimoiy hamkorlik va jamoatchilik fikrini shakllantirish	54
Arslanova Madinaxon Mansurovna	
O'quvchi-yoshlarga axloqiy ta'lim-tarbiya berishda qoraqalpoq dostonlarining ahamiyati	59
Esemuratova Turganbike Aytmuratovna	
Talaba markazli yondashuv asosida ingliz tilini o'qitishda interaktiv metodlardan foydalanish samaradorligi	63
Narzullayeva Firuza Olimovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 5-6 yoshdagi bolalarni kasbga yo'naltirish bo'yicha metodik xizmatni takomillashtirish	67
Rizayeva Munisxon Maxkamovna	
Generativ sun'iy intellekt vositalarining ta'lim jarayonidagi pedagogik imkoniyatlari	71
Shodiyev Azizbek Olim o'g'li	
Shaxs kamolotida psixologik salomatlikning ahamiyati va asosiy ko'rsatkichlari	76
Xolova Yulduz Erkinovna	
Zamonaviy ta'lim paradigmasida fizika fanini o'qitish: virtual va to'ldirilgan borliq hamda sun'iy intellekt texnologiyalarining integrativ metodikasi	83
Zuhriddinov Farrux Faxriddin o'g'li	
Event ta'lim texnologiyasi vositasida talabalarining o'qish samaradorligini oshirish	87
Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining intellektual faolligini rivojlantirishga ta'sir etuvchi individual-psixologik omillar	90
Djurakulova Munira Suyunovna	
Ingliz tilini o'qitishda interaktiv metodlarni takomillashtirish modeli hamda ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri	97
Narzullayeva Firuza Olimovna	
Народное творчество как великое сокровище интеллектуального воспитания	102
Матмуратова Гулистан Камалатдиновна	
Raqamli intellekt: o'quvchilarda mediasavodxonlik kompetensiyasini rivojlantirish – davr talabi	108
Nishonova Muattarxon Alisherovna, Toirova Nafisa Muzaffar qizi	

Umumta'lim fanlaridan dars samaradorligini oshirishda axborot texnologiyalaridan foydalanishni takomillashtirishning ilmiy-metodik asoslari.....	111
Toshmamatova Munisa Toshmamatovna	
Xorazm viloyatida ekoturizmni rivojlantirish istiqbollari (tumanlar kesimida).....	115
Xo'jyozova Dildora Shonazar qizi, Dusanova Sharofat Baltaboyevna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ yondashuv asosida innovatsion tafakkur ko'nikmalarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	121
Kadirova Dildora Najadbekovna	
The Integration of Artificial Intelligence in English Language Teaching: Opportunities and Challenges	125
Moxinur Yusupova	
Pragmatik-tizimli portfolio (PTP) texnologiyasi: talabalar reflektiv tafakkurini faoliyat dalillari asosida rivojlantirish.....	131
Abdullayeva Ziroatxon Qurbanovna	
Sog'lig'ida cheklovlari mavjud bolalar jismoniy va psixologik holatini takomillashtirishda yengil atletika mashg'ulotlarining ahamiyati	136
Hikmatova Nigoraxon Hasanboy qizi	
Art badiiy ta'limning rivojida klaster yondashuvi	140
A. S. Umarov	
Simulyatsion o'yin muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy-hissiy kompetentligini shakllantirish imkoniyatlari.....	143
Turg'unova Mohinaxon Akmaljon qizi	
O'smirlarda deviant xulq-atvor shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari (empirik tadqiqot).....	150
Toshpolatova Robiya Akmal qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida milliy mafkurani shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	154
Ahmadov Olimjon Shodmonovich, Esanova Mehrgul Qurbanazarovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi dizartriyaning yengil shakliga ega 6-7 yoshli bolalardagi nutq kamchiliklarini o'yin texnologiyalari asosida korreksiyalashning samaradorligi.....	159
Baxadirova Zulfizar Azimbayevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ va ijtimoiy-hissiy kompetensiyalarni baholashning diagnostik vositalarini tanlash va qo'llash metodikasi.....	163
Abdullayeva Munojot Muxtorovna	
Talabalarni o'quvchilarning tibbiy tashxisiga mos pedagogik yondashuvlardan foydalanishga o'rgatish usullari.....	169
Yuldashova Iroda Dilshodovna	
Uzoq muddat davolanishga muhtoj bolalar uchun ta'lim muassasalarining tashkil etilishi.....	174
Yusupjanova Shaxnoz Mirzatillayevna	

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDAGI DIZARTRIYANING YENGIL SHAKLIGA EGA 6-7 YOSHLI BOLALARDAGI NUTQ KAMCHILIKLARINI O'YIN TEKNOLOGIYALARI ASOSIDA KORREKSIYALASHNING SAMARADORLIGI

Baxadirova Zulfizar Azimbayevna

Xalqaro Nordik Universiteti Pedagogika kafedrasida katta o'qituvchisi,
Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti
mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: "Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi dizartriyaning yengil shakliga ega 6-7 yoshli bolalardagi nutq kamchiliklarini o'yin texnologiyalari asosida korreksiyalashning samaradorligi" nomli maqolada muallif tadqiqot mavzusining dolzarbligini ochib beradi. Muallif dizartriyaning yengil shakli kabi nutq buzilishlari bo'yicha nazariy tadqiqotlar natijalarini taqdim etadi hamda maktabgacha yoshdagi bolalarning yetakchi faoliyatini hisobga olgan holda fonetiko-fonematik jarayonlarni rivojlantirish muammolari bo'yicha adabiyotlar sharhini amalga oshiradi. Shuningdek, maqolada logopedik ishda qo'llaniladigan zamonaviy o'yin usullari va texnologiyalari yoritilib, dizartriya nutq kamchiliklarini korreksiya qilishda ushbu usullarning yuqori samaradorligi bo'yicha tegishli xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: yengil darajadagi dizartriya, nutq patologiyasi, fonetik-fonematik rivojlanmaganlik, korreksion-logopedik ta'sir, logopedik o'yin texnologiyalari, artikulyatsion va fonematik integratsiya, didaktik geymifikatsiya, logopedik korreksiya samaradorligi.

Abstract: In the article titled "The Effectiveness of Correcting Speech Disorders in 6-7-Year-Old Children with Mild Dysarthria in Preschool Educational Organizations Based on Game Technologies," the author reveals the relevance of the research topic. The author presents the results of theoretical research on speech disorders such as mild dysarthria and carries out a literature review on the problems of developing phonetic-phonemic processes, taking into account the leading activity of preschool children. Furthermore, the article highlights modern game methods and technologies used in speech therapy work and provides relevant conclusions regarding the high effectiveness of these methods in correcting speech disorders associated with dysarthria.

Key words: mild dysarthria, speech pathology, phonetic-phonemic underdevelopment, corrective speech therapy intervention, speech therapy game technologies, articulatory and phonemic integration, didactic gamification, effectiveness of speech therapy correction.

Аннотация: В статье под названием "Эффективность коррекции речевых нарушений на основе игровых технологий у детей 6-7 лет с лёгкой формой дизартрии в дошкольных образовательных организациях" автор раскрывает актуальность темы исследования. Автор представляет результаты теоретических исследований таких речевых нарушений, как лёгкая форма дизартрии, и проводит обзор литературы по проблемам развития фонетико-фонематических процессов с учётом ведущей деятельности детей дошкольного возраста. Также в статье освещаются современные игровые методы и технологии, используемые в логопедической работе, и приводятся соответствующие выводы о высокой эффективности этих методов при коррекции речевых нарушений при дизартрии.

Ключевые слова: дизартрия лёгкой степени, речевая патология, фонетико-фонематическое недоразвитие, коррекционно-логопедическое воздействие, логопедические игровые технологии.

KIRISH

Respublikamizda so'nggi yillarda ta'lim tizimini globallashtirish jarayonlari asosida modernizatsiya qilish hamda maktabgacha ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Mazkur islohotlar doirasida maktabgacha yoshdagi nutq kamchiligiga ega, yengil darajadagi dizartriya ega 6-7 yoshli bolalarga samarali logopedik yordamning ilmiy asoslangan texnologiyalarini ishlab chiqish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, 6-7 yoshli yengil darajadagi dizartriya ega bolalarda tovush talaffuzi, fonematik idrok, fonematik eshitish, tovushlarni differentsiatsiyalash, fonematik tahlil va sintez hamda nutqiy-kommunikativ faollikni o'zaro integratsiyalashgan holda rivojlantirishga xizmat qiluvchi o'yin texnologiyalari majmuasini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur texnologiyaning korreksion bosqichlari, pedagogik shart-sharoitlari, mazmuni, metodlari, vositalari hamda samaradorlik mezonlarini ilmiy asoslash maxsus pedagogika va logopediya nazariyasini takomillashtirish, shuningdek, logopedik amaliyot samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Muammoning dolzarbligi, avvalo, 6-7 yosh davri bolaning maktab ta'limiga tayyorgarlik bosqichi ekanligi bilan izohlanadi. Aynan ushbu davrda fonematik eshitish, fonematik idrok, tovush tahlili va sintezi hamda to'g'ri talaffuz ko'nikmalarining yetarli darajada shakllanmaganligi keyinchalik o'qish va yozish malakalarini egallash jarayonida turli qiyinchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin. Shu bois mazkur kamchiliklarni o'yin texnologiyalari asosida barvaqt korreksiya qilish maktab ta'limining muvaffaqiyatli boshlanishini ta'minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

"O'zbekiston - 2030" strategiyasida maktabgacha ta'lim tizimini yangi bosqichga olib chiqish va bolalarni maktabga tayyorlov guruhlarini bilan to'liq qamrab olish ustuvor maqsad sifatida belgilangan bo'lib, Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrda 802-sonli¹ "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida"gi hamda 2024-yil 25-yanvardagi 46-sonli "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlari va sohaga oid boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga mazkur maqolada yoritilgan ilmiy natijalar muayyan darajada xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Nutq patologiyalarining neyropsixologik asoslarini o'rganishda olimlardan A. Darley, A. Aronson va J. Brown tomonidan ishlab chiqilgan motor nutq buzilishlari tasnifi muhim ilmiy manba hisoblanadi. Ularning tadqiqotlarida dizartriyaning kelib chiqish mexanizmlari, artikulyatsiya apparati faoliyati hamda nutq tushunar-ililigini oshirish usullari batafsil yoritilgan.

Keyingi tadqiqotlarda D. Beukelman, M. Strand, L. Pennington, E. Maas va D. Robin tomonidan motor rejalashtirish, artikulyatsion harakatlarni takomillashtirish hamda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha samarali logopedik yondashuvlar taklif etilgan.

Rossiya logopediya maktabi vakillari Ye.N. Vinarskaya, Ye.F. Arxipova, L.V. Lopatina, G.V. Chirkina, T.B. Filicheva va G.A. Kashe tomonidan fonetiko-fonematik rivojlanmaganlikni tashxislash va korreksiyalash metodikalarini ishlab chiqilgan. Ayniqsa, T.B. Filicheva va G.V. Chirkina tomonidan tavsiya etilgan bosqichma-bosqich logopedik ish tizimi maktabgacha yoshdagi bolalarda tovush talaffuzi, fonematik idrok, fonematik tahlil va sintezni rivojlantirishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

O'yin faoliyatining bolaning psixik va nutqiy rivojlanishidagi o'rni L.S. Vygotskiy, D.B. Elkonin, G.A. Volkova, V.I. Seliverstov hamda T.A. Tkachenko tomonidan chuqur o'rganilgan. Ushbu olimlarning ilmiy qarashlariga ko'ra, o'yin maktabgacha yoshdagi bolaning yetakchi faoliyati bo'lib, u nutqiy faollikni, muloqot ko'nikmalarini, fonematik idrokni hamda artikulyatsion harakatlarni tabiiy sharoitda rivojlantirish imkonini beradi.

Shu bois logopedik mashg'ulotlarda didaktik va interaktiv o'yinlardan foydalanish korreksion ish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

O'zbekiston olimlari L.R. Mo'minova, M.Yu. Ayupova, X.M. Po'latova, D.A. Nurkeldiyeva, Z.M. Axmedovalarning ilmiy ishlari respublikamizda logopedik yordam tizimini takomillashtirish, nutq buzilishlarini erta aniqlash va korreksiyalash metodikalarini ishlab chiqishga bag'ishlangan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mavjud ilmiy ishlarda dizartriyaning korreksiyalashning nazariy va metodik asoslari yetarlicha yoritilgan bo'lsa-da, aynan maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi 6-7 yoshli yengil darajadagi dizartriya ega bolalarda fonetiko-fonematik nutq buzilishlarini o'yin texnologiyalari asosida kompleks korreksiyalashning pedagogik modeli, bosqichlari, mezonlari va samaradorligi masalalari yetarli darajada tadqiq etilmagan. Mazkur holat ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi hamda yangi ilmiy-metodik yechimlarni ishlab chiqishni taqozo etadi.

1 <https://lex.uz/docs/5179335?ONDATE=26.01.2024>

Tadqiqotga oid adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutqning fonetik-fonematik rivojlanmaganligini tashxislash va korreksiyalash jarayonlarining samaradorligini oshirish maxsus pedagogika hamda logopediyaning ustuvor vazifalaridan biri bo'lib, bu bizning tadqiqot mavzumizning dolzarbligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Yengil darajadagi dizartriya ega 6-7 yoshli bolalarda nutqning fonetik-fonematik rivojlanmaganligini o'yin texnologiyalari asosida korreksiyalashning mazmuni va metodik tizimini takomillashtirish, uning pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash hamda samaradorligini eksperimental asoslash mazkur maqolaning dolzarbligi va ilmiy-amaliy ahamiyatini belgilaydi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan yengil darajadagi dizartriya va fonetiko-fonematik nutq rivojlanmaganligini korreksiyalash muammosi logopediya hamda maxsus pedagogikaning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda nutq buzilishlarini barvaqt aniqlash, ularni kompleks korreksiyalash hamda o'yin texnologiyalaridan samarali foydalanish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Mazkur tadqiqotlarda inklyuziv ta'lim sharoitida logopedik xizmatni tashkil etish, fonetik-fonematik kamchiliklarni bartaraf etish hamda bolalarning nutqiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashning ilmiy-metodik asoslari ishlab chiqilgan.

So'nggi yillarda xorijiy tadqiqotlarda raqamli va o'yin texnologiyalaridan foydalanish masalasi ham keng o'rganilmoqda.

Ushbu maqolani tayyorlash jarayonida maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi 6-7 yoshli yengil darajadagi dizartriya ega bolalardagi nutq kamchiliklarini bartaraf etish maqsadida qiyosiy taqqoslash, nazariy-manbaviy tahlil hamda korreksion-pedagogik kuzatuv usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qiyosiy taqqoslash usuli orqali 6-7 yoshli yengil dizartriya ega bolalarning an'anaviy logopedik mashg'ulotlar hamda o'yin texnologiyalari asosida tashkil etilgan korreksion mashg'ulotlardagi nutqiy ko'rsatkichlari (artikulyatsion motorika, fonematik eshitish va tovush farqlash darajasi) o'zaro solishtirildi. Qiyosiy tahlil natijasida o'yin texnologiyalari qo'llanilgan guruhda bolalarning logopedik topshiriqlarga bo'lgan qiziqishi va fonetiko-fonematik jarayonlarning tiklanish sur'ati sezilarli darajada yuqori ekanligi isbotlandi.

Nazariy-metodik tahlil usulida sohaga oid zamonaviy maxsus pedagogika va logopediyaga oid adabiyotlar, shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarning yetakchi faoliyati bo'lmish o'yin fenomeniga oid tadqiqotlar qiyoslanib, yengil dizartriya ega qo'llaniladigan optimal didaktik o'yinlar majmuasi ajratib olindi. Pedagogik kuzatuv va diagnostika usulida bolalarning nutqiy rivojlanish dinamikasi, artikulyatsion a'zolar mushak tonusi va so'z tahlili ko'nikmalari bosqichma-bosqich kuzatilib, olingan korreksion natijalarning samaradorligi baholandi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 6-7 yoshli yengil darajadagi dizartriya ega bolalardagi fonetiko-fonematik nutq buzilishlarini bartaraf etish yuzasidan olib borilgan tadqiqot doirasida 30 nafar tajriba va nazorat guruhlariga bo'lingan bolalar o'rtasida diagnostik tahlil o'tkazildi. Tadqiqotning dastlabki bosqichida 6-7 yoshli maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarida artikulyatsion motorika, fonematik eshitish, tovushlarni differentsiatsiya qilish hamda so'z tahlili ko'nikmalari o'rganildi.

Diagnostika natijalariga ko'ra, tekshirilgan 10 % bolalarda yengil darajadagi dizartriya belgilari aniqlandi. Korreksion-pedagogik bosqichda tajriba guruhida innovatsion o'yin texnologiyalaridan foydalanilgan holda logopedik mashg'ulotlar tashkil etildi, nazorat guruhida esa an'anaviy metodlar qo'llanildi. Yakuniy diagnostika natijalari innovatsion o'yin texnologiyalari asosida olib borilgan mashg'ulotlar yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi 6-7 yoshli yengil darajadagi dizartriya ega bolalarda nutq kamchiliklarini bartaraf etishda o'yin texnologiyalariga asoslangan logopedik mashg'ulotlar an'anaviy korreksion metodlarga nisbatan yuqori samaradorlikka ega. O'yin faoliyati bolaning yosh va individual xususiyatlariga mos kelganligi sababli logopedik mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqishni oshiradi, emotsional zo'riqishni kamaytiradi hamda korreksion ta'sirning tabiiy va samarali kechishini ta'minlaydi. Tadqiqot davomida artikulyatsion mashqlar, fonematik eshitishni rivojlantirish, tovushlarni differentsiallashtirish, fonematik tahlil va sintezni shakllantirishga qaratilgan didaktik hamda interaktiv o'yinlardan tizimli foydalanish bolalarda nutqning fonetik-fonematik komponentlari sezilarli darajada yaxshilanishiga olib kelishi aniqlandi.

Ayniqsa, artikulyatsion apparat mushaklarining harakatchanligi, fonematik idrok, nutqiy faollik va kommunikativ ko'nikmalarning rivojlanishida ijobiy dinamika kuzatildi. Shuningdek, o'yin texnologiyalaridan foydalanish logopedik mashg'ulotlarda bolalarning mustaqil faoliyatini rag'batlantirdi, diqqatning barqarorlashishiga, eshitish xotirasining rivojlanishiga hamda nutqiy topshiriqlarni bajarish motivatsiyasining oshishiga xizmat qildi. Bu esa korreksion-pedagogik jarayonning samaradorligini oshirish bilan birga bolalarni maktab ta'limiga sifatli tayyorlash uchun muhim omil ekanligini tasdiqladi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, yengil darajadagi dizartriya ega bolalarda o'yin texnologiyalarini kompleks qo'llash o'qish va yozish jarayonida uchrashi mumkin bo'lgan disgrafiya, disleksiya hamda boshqa ikkilamchi nutq buzilishlarining oldini olishda muhim profilaktik ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuv bolalarning ijtimoiy moslashuvi, tengdoshlari bilan muloqotga kirishishi va keyingi ta'lim bosqichlariga muvaffaqiyatli tayyorlanishini ta'minlaydi.

Tadqiqot natijalariga asosanib, quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

1. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida yengil darajadagi dizartriya ega bolalar bilan olib boriladigan logopedik mashg'ulotlar mazmuniga zamonaviy o'yin texnologiyalarini tizimli ravishda kiritish tavsiya etiladi.
2. Logopedlar uchun fonetiko-fonematik nutq buzilishlarini o'yin texnologiyalari asosida korreksiyalash bo'yicha metodik qo'llanmalar, didaktik o'yinlar majmuasi hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqilishi zarur.
3. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari logopedlarini innovatsion pedagogik va raqamli o'yin texnologiyalaridan foydalanishga o'rgatish maqsadida malaka oshirish kurslari va amaliy seminar-treninglarni muntazam tashkil etish maqsadga muvofiq.
4. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida fonematik eshitish, artikulyatsion motorika va nutqiy rivojlanishni baholash bo'yicha muntazam diagnostik monitoring tizimini yo'lga qo'yish tavsiya etiladi.

Mazkur takliflarning amaliyotga joriy etilishi maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq kamchiliklarini barvaqt bartaraf etish, logopedik yordam sifatini oshirish hamda ularning maktab ta'limiga muvaffaqiyatli tayyorgarligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. - Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi PF-60-son Farmoni. - Toshkent, 2022.
3. Mo'minova L.R. Logopediya va inklyuziv ta'lim asoslari. - Toshkent: Tafakkur, 2021.
4. Rimbayeva O.B. Application of Gaming Technologies in Logopedic Training. Eurasian Journal of Academic Research, 2024. DOI: 10.5281/zenodo.12730382.
5. Filicheva T.B., Chirkina G.V. Logopediya. Preodoleniye fonetiko-fonematcheskogo nedorazvitiya rechi u detey. - Moskva: VLADOS, 2020.
6. Gribova O.V. Igrovyye tekhnologii v logopedicheskoy rabote s detmi doshkolnogo vozrasta. - Yekaterinburg: Ural Universiteti, 2021.
7. Kuschmann A., Nayar R., Lowit A., Dunlop M. The Use of Technology in the Management of Children with Phonological Delay and Adults with Acquired Dysarthria. International Journal of Speech-Language Pathology, 2020, 23(2), 145-154. <https://doi.org/10.1080/17549507.2020.1750700>.
8. Halladjian A. va boshq. Digital Games for Rehabilitation of Speech Disorders: A Scoping Review. Health Science Reports, 2023.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №7(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.